

بِسْمِ تَعَالَى

مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب

عنوان گزارش:

اثرات اقتصادی کرونا بر کسب و کارهای بخش کشاورزی

تهیه کننده گان:

احمد علی شیخی مهرآبادی

محمد مهدی فارسی

بهزاد فکاری سردهایی

روجا کیان پور

مرداد ماه ۱۳۹۹

چکیده

مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب اتاق ایران، با هدف بررسی میدانی اثرات کرونا بر بخش و زیربخش‌های کشاورزی اقدام به نظرسنجی از فعالین کسب‌وکارهای کشاورزی نمود. بدین منظور هم از ظرفیت تشکل‌های بخش کشاورزی و هم فعالین حقیقی این بخش استفاده نمود. برای بررسی اثرگذاری بیماری Covid-19 بر سه مقطع، گذشته، حال و آینده با تاکید بر اثرات اقتصادی استفاده شده است.

۱. همه‌گیری بیماری COVID-19 نه تنها در زمینه عرضه بلکه از بعد تقاضا نیز بر بخش کشاورزی اثر گذاشته است. یکی از مهمترین اثرات همه‌گیری بیماری، کاهش رشد اقتصادی در سراسر جهان است. این مساله به نوبه خود باعث افزایش بیکاری و کاهش قدرت خرید افراد جامعه شده است. با وجود کاهش درآمد به دلیل اینکه تقاضا برای مواد غذایی کاهش پذیر است بروز شوک درآمدی بر روی میزان انرژی دریافتی خانوار اثرگذار نبوده بلکه بر روی ترکیب رژیم غذایی تأثیرگذار است.

۲. با توجه به شرایط کشورهای مختلف از ابعاد گوناگون (اقتصادی، اجتماعی، بهداشتی و ...) و چگونگی تاثیرات کرونا بر بخش‌های مختلف زنجیره عرضه محصولات کشاورزی، کشورها برنامه‌های حمایتی متفاوتی را در نظر گرفته‌اند.

۳. بررسی میانگین تورم ماهیانه قیمت مصرف‌کننده در چهار ماه کرونایی (اسفند ماه ۱۳۹۸ لغایت خرداد ماه ۱۳۹۹) نشان از رشد ۲ درصدی تورم ماهیانه دارد، در مقابل در مدت مشابه (اسفند ماه ۱۳۹۷ تا خرداد ۱۳۹۸) قیمت مصرف‌کننده به طور میانگین با نرخ ۲٫۶ درصدی رشد کرده است. در واقع در شرایط بروز همه‌گیری شاخص قیمت مصرف‌کننده نوسانات کمتری را ثبت نموده و میزان نرخ تورم نیز نسبت به مدت مشابه سال گذشته کمتر است. کاهش بودن نرخ تورم دلیلی بر افزایش نبودن قیمت‌های مطلق اقلام مصرفی نیست بلکه نشان می‌دهد که قیمت اقلام مصرفی با شدت کمتری افزایش یافته‌اند. محتمل‌ترین تحلیل این که کم بودن نرخ تورم نشان از کاهش تقاضا برای گروه‌های محصولی دارد که نرخ رشد شاخص قیمت مصرف‌کننده آنها کاهش یافته است.

۴. با وجود مشکلات تجارت و مسدود بودن برخی مبادی تجارت کشور در ابتدای دوره همه‌گیری بیماری، ارزش صادرات محصولات کشاورزی در سه ماهه اول سال جاری نسبت به مدت مشابه سال گذشته افزایش ۱٫۹ درصدی داشته است همچنین مقدار صادرات محصولات کشاورزی، با افزایش ۲۰ درصدی نسبت به مدت مشابه سال گذشته مواجه شده است؛ بنابر اعلام گمرک جمهوری اسلامی ایران دلیل اصلی رشد محدود ارزش صادرات کالاهای کشاورزی، اختصاص مسیر سبز به اظهارنامه‌های صادراتی اقلام کشاورزی، ارزیابی در محل محصولات صادراتی، انجام رویه صادرات کالاهای کشاورزی به صورت شبانه‌روزی و پذیرش حمل یکسره کالاهای کشاورزی بوده است. همچنین در ابتدای شیوع بیماری گمرک جمهوری

اسلامی رایزنی‌های لازم را برای صادرات محصولات فسادپذیر کشاورزی با رعایت پروتکل‌های بهداشتی را با طرف‌های تجاری صورت داده است. بررسی ارزش و مقدار واردات محصولات کشاورزی در سه ماهه ابتدایی سال ۱۳۹۹ که با شیوع بیماری COVID-19 همزمان بوده نسبت به سه ماهه ابتدایی سال ۱۳۹۸ حاکی از این است که واردات محصولات کشاورزی از منظر ارزش کاهشی ۳۱ درصدی را ثبت کرده است ولی مقدار واردات نسبت به سال قبل رشد اندک ۲,۵ درصدی داشته است در میان محصولات وارداتی بیشترین رشد وارداتی مربوط به واردات گندم، ذرت، انواع میوه و بذور بوده است. کاهش قابل توجه ارزش واردات محصولات در مقابل رشد اندک مقدار واردات ناشی از افت قیمت محصولات وارداتی ناشی از افت تقاضای جهانی محصولات کشاورزی است. بررسی محصولی مقدار واردات محصولات کشاورزی نشان می‌دهد که در سه ماهه اول سال ۱۳۹۹، به استثناء محصولات مذکور واردات سایر محصولات عمده وارداتی نسبت به مدت مشابه سال گذشته کاهش چشمگیری داشته است که اثرات این کمبود در واردات در قیمت بازار داخلی محصولات نمایان شده است همچنین باید به این نکته توجه شود که واردات ذرت در آغاز سال جاری به منظور افزایش ذخایر استراتژیک این محصول به یک و نیم میلیون تن در کشور رسیده است.

۵. به نظر می‌رسد الگوی تاثیرات ویروس کرونا بر بخش کشاورزی مشابه بر کسب‌وکارهای کشاورزی است هر چند که برخی از این کسب‌وکارها اثرات ویژه‌ای را پذیرفته‌اند. تغییر الگوی مصرف خانوار، کاهش و تغییر تقاضا از طرف مصرف‌کنندگان باعث تغییرات محسوس در طرف عرضه و قیمت آن شده است. از طرف عرضه نیز بیماری پرسنل واحدهای تولیدی، عدم توان بازپرداخت تعهدات مالی توسط بنگاه‌ها، کاهش تولید و افزایش تورم ناشی از کاهش تولید، فساد، افزایش هزینه‌های تولید، کاهش درآمد کشاورزان به دلیل قرنطینه و عدم امکان رسیدگی به محصولات زراعی و افزایش بیکاری، عدم هماهنگی بخش کشاورزی با این تغییرات و افزایش شدید قیمت نهاده‌های کشاورزی از جمله عواملی هستند که بر عرضه محصولات اثرات جدی گذاشته‌اند. با نظرسنجی از فعالین کسب‌وکارهای کشاورزی تا حدودی وضعیت کسب‌وکارهای کشاورزی در بخش‌های مختلف مشخص گردید و با توجه به میزان خسارت‌های برآوردی پیشنهادهای راهکارهایی برای جبران خسارت و خروج از این شرایط در حال حاضر و در آینده در انتهای گزارش ارائه شده است.

فهرست مطالب

۵	مقدمه	۱-۱
۶	حمایت‌های کشورهای مختلف از بخش کشاورزی در مقابله با ویروس کرونا	۲-۱
۷	کانادا	۲-۱-۱
۷	چین	۲-۲-۱
۸	مصر	۲-۳-۱
۸	السالوادور	۲-۴-۱
۸	فیجی	۲-۵-۱
۸	آلمان	۲-۶-۱
۸	ایتالیا	۲-۷-۱
۸	نامیبیا	۲-۸-۱
۹	فیلیپین	۲-۹-۱
۹	اثرات اقتصادی ویروس کرونا بر بخش کشاورزی کشور	۳-۱
۹	شاخص قیمت مصرف‌کننده	۳-۱-۱
۱۳	الگوی تجارت محصولات کشاورزی در دوران کرونا	۳-۲-۱
۱۶	اثرات اقتصادی ویروس کرونا بر کسب و کار کشاورزی	۴-۱
۱۶	چالش‌های فعلی و آتی کسب و کارهای کشاورزی در اثر همه‌گیری بیماری Covid-19	۴-۱-۱
۱۶	شیلات	۴-۱-۱-۱
۱۶	باغبانی	۴-۱-۲-۱
۱۷	خرما	۴-۱-۳-۱
۱۷	دام و طیور	۴-۱-۴-۱
۱۷	گلخانه‌ها	۴-۱-۵-۱
۱۷	لبنیات	۴-۱-۶-۱
۱۸	بیمه محصولات کشاورزی	۴-۱-۷-۱
۱۸	تجارت و حمل و نقل	۴-۱-۸-۱

- ۲-۴- خسارت برآوردی ناشی از بیماری بر بخش کشاورزی..... ۱۸
- ۳-۴- راهکارهای پیشنهادی برای جبران اثرات بیماری بر کسب و کار..... ۱۹
- ۱-۳-۴- فعالیتها و اقدامات لازم برای جبران خسارت..... ۱۹
- ۲-۳-۴- اقدامات لازم جهت کاهش خسارت‌های آتی بیماری بر کسب و کار..... ۲۰
- ۵- منابع..... ۲۰

۱- مقدمه

همه‌گیری بیماری Covid-19 بر کل سیستم غذایی در سطح جهان تأثیر گذاشته است. بروز این پدیده بر سیستم جهانی غذا در زمان‌های مختلف اثرات یکسانی را خواهد گذاشت (FAO, ۲۰۲۰). این بیماری بر تمامی اجزای سیستم غذایی از جمله عرضه اولیه محصول تا فرآوری، تجارت و همچنین سیستم حمل و نقل ملی و بین‌المللی و تقاضای واسطه و نهایی برای محصولات اثرگذار بوده؛ همچنین این بیماری بر بازار نهاده‌ها مانند بازار کار و سرمایه نیز موثر بوده است (FAO, ۲۰۲۰).. همزمان با تداوم همه‌گیری بیماری Covid-19 لازم است که مشکلاتی که بر بخش کشاورزی و غذا اثرگذار هستند را از جنبه عرضه و تقاضا شناسایی نموده و راه‌حلهایی برای کاهش این اثرات ارائه داد (ILO, ۲۰۲۰). در این بین اطمینان از تداوم فعال بودن زنجیره عرضه غذا در سطح ملی و جهانی برای تامین امنیت غذایی و جلوگیری از بروز بحران علی‌الخصوص در کشورهایی که پیش از این نیز دچار بحران غذایی بودند از اهمیت زیادی برخوردار است (ILO, ۲۰۲۰).

همه‌گیری بیماری Covid-19 به طور کلی از دو جنبه عرضه و تقاضا بر بخش کشاورزی اثرگذار است. از منظر عرضه عدم دسترسی به نهاده‌های واسطه مانند کود، بذر و آفتکش‌ها در سطح مزرعه می‌تواند به واسطه تخصیص کمتر از نیاز نهاده‌ها به محصول کاهش تولید را در پی داشته باشد. به عنوان مثال در کشور چین شیوع بیماری کاهش و توقف تولید سموم آفتکش را به دنبال داشته و کاهش دسترسی به این نهاده می‌تواند کاهش تولید محصولات کشاورزی در سال ۲۰۲۰ را در پی داشته باشد. علاوه بر نهاده‌های واسطه، ممکن است دسترسی به تجهیزات و قطعاتی که برای و حفظ و نگهداری کالاهای سرمایه‌ای مانند ماشین‌آلات و ساختمان‌های فعال در فرایند تولیدات کشاورزی مورد نیاز است دشوار شده باشد. هرچند این تجهیزات در کوتاه‌مدت تأثیر قابل توجی بر تولید ندارند اما در صورت طولانی شدن مدت زمان همه‌گیری، در میان‌مدت رشد تولید محصولات کشاورزی کاهش خواهند داد. به طور معمول فعالیت‌های بخش کشاورزی علاوه بر سرمایه از نیروی کار قابل توجهی نیز بهره می‌گیرد و در کشورهای در حال توسعه میزان استفاده از این نهاده به نسبت کشورهای توسعه یافته بیشتر است. با در نظر گرفتن این موضوع شیوع بیماری از چند طریق بر میزان نیروی کار در دسترس تأثیر گذاشته است: ۱- بیمار شدن نیروی کار و کاهش توانایی فیزیکی ۲- عدم تمایل به انجام کار و ۳- اعمال قوانین قرنطینه.

بروز این شرایط در بسیاری از کشورهای جهان منجر به کاهش عرضه نیروی کار شده و فعالیت کشاورزی را در مناطقی که بر استفاده از نیروی کار تمرکز داشته‌اند را با چالش جدی مواجه نموده است. کاهش نرخ برابری ارز در سطح بین‌المللی و به ویژه کاهش ارزش دلار و یورو در برابر سایر ارزها یکی دیگر از اثرات همه‌گیری بیماری Covid-19 در سطح جهان بوده که اثر جانبی آن کاهش کیفیت مواد غذایی در دسترس و تغییرات قیمت محصولات کشاورزی است. کاهش رشد اقتصادی در جهان در اثر بروز بیماری، کاهش قیمت بسیاری از محصولات را به دنبال داشته و نرخ ارز در کشورهای صادرکننده کالا را در مقابل سایر ارزهای مطرح جهانی مانند یورو و دلار کاهش داده است. تغییرات در نرخ ارز بر میزان رقابت‌پذیری تمامی کالاها (خوراکی و غیر خوراکی) اثر گذاشته و در حالی که افزایش رقابت‌پذیری برای کالاهای خوراکی همواره مورد توجه سیاست‌گذاران بوده، کاهش آن باعث ایجاد محدودیت‌های صادراتی در کشورهای صادرکننده کالاهای

خوراکی شده است. این محدودیت‌ها معمولاً به منظور اطمینان از امنیت غذایی در داخل کشور ایجاد می‌گردد هرچند تجربیات گذشته در خصوص اعمال محدودیت‌ها نشان می‌دهد که اعمال محدودیت تجاری در نهایت باعث کاهش عرضه جهانی محصول و افزایش قیمت خواهد شد. تغییرات قیمت انرژی از دو جنبه تولید و نهاده بر بخش کشاورزی تاثیر خواهد گذاشت. از یک سو کاهش قیمت سوخت‌های فسیلی به دلیل کاهش رشد اقتصادی در جهان منجر به کاهش استفاده از سوخت‌های زیستی شده و تولید این سوخت‌ها را به حداقل مقداری که به دستور دولت‌ها انجام می‌گیرد، کاهش یافته است به همین دلیل قیمت محصولاتی مانند ذرت و نیشکر که در تولید سوخت زیستی کاربرد دارد کاهش خواهد یافت. از طرفی، کاهش قیمت انرژی به طور مستقیم و غیر مستقیم بر فعالیتهای کشاورزی اثر می‌گذارد. اثر مستقیم کاهش قیمت انرژی به کاهش هزینه سوخت و در نتیجه کاهش هزینه تولید محصولات کشاورزی باز می‌گردد و اثر غیر مستقیم نیز به دلیل کاهش قیمت نهاده‌های انرژی بر مانند کود و آفتکش‌ها مربوط می‌شود (فائو، ۲۰۲۰).

همانطور که قبلاً بیان شد همه‌گیری بیماری COVID-19 نه تنها در زمینه عرضه بلکه از بعد تقاضا نیز بر بخش کشاورزی اثر گذاشته است. یکی از مهمترین اثرات همه‌گیری بیماری کاهش رشد اقتصادی در سراسر جهان است. این مساله به نوبه خود باعث افزایش بیکاری و کاهش قدرت خرید افراد جامعه شده است. با وجود کاهش درآمد به دلیل اینکه تقاضا برای مواد غذایی کاهش نپذیر است بروز شوک درآمدی بر روی میزان انرژی دریافتی خانوار اثرگذار نبوده بلکه بر روی ترکیب رژیم غذایی تأثیرگذار است به عبارت دیگر با کاهش درآمد، میزان مصرف مواد غذایی خانوار که دسترسی به آنها نیز به دلیل مقررات قرنطینه دشوارتر شده کاهش می‌یابد و در مقابل مصرف مواد غذایی ارزان قیمت مانند غلات و شکر افزایش می‌یابد. تغییرات قیمت مواد غذایی نیز می‌تواند به عنوان عامل شتاب‌دهنده این تغییرات نقش ایفا کند. در نهایت باید به این نکته توجه نمود که اثرات ناشی از بروز بیماری فوق با توجه به عوامل مختلف مانند میزان پس‌انداز جامعه، میزان ذخایر مواد غذایی، برنامه‌های حمایتی دولتی و توانایی اقتصادی آنها ممکن است متفاوت باشد و در برهه‌های زمانی مختلف اتفاق افتد (فائو، ۲۰۲۰).

۲- حمایت‌های کشورهای مختلف از بخش کشاورزی در مقابله با ویروس کرونا

از زمان شروع همه‌گیری تاکنون، هیچ نشانه معناداری از بروز اختلال در زنجیره عرضه مواد غذایی تجربه نشده است. هرچند، چالش‌های حمل و نقل مخصوصاً محدودیت حمل و نقل بین‌المللی و محدودیت تردد در داخل کشورها و همچنین چالش‌های ایجاد شده برای نیروی کار در صورتی که بیماری برای طولانی مدت تداوم داشته باشد می‌تواند باعث بروز مشکلاتی در زنجیره عرضه مواد غذایی شود. محصولات با ارزش بالا و فسادپذیر مانند میوه و سبزیجات تازه، گوشت، شیر، لبنیات و گل احتمالاً تحت تاثیر اثرات این بیماری قرار خواهند گرفت. از سوی دیگر بروز بحران در سلامت، تاکنون تاثیر مخربی بر مشاغل کشاورزی به‌ویژه در سطح تولیدکنندگان و بخش‌هایی مانند پرورش گل‌های تزئینی در تعدادی از کشورها داشته است و ممکن است این اثرات در آینده تشدید شود (ILO، 2020).

محدودیت‌های حمل و نقل ممکن است دسترسی کشاورزان به بازار را کاهش دهد و در نتیجه ضایعات مواد غذایی افزایش یابد؛ در بسیاری از کشورها کشاورزان امکان فروش محصولات خود در بازارهای محلی، رستوران‌ها، هتل‌ها و سایر

مکان‌های تفریحی که به طور موقت تعطیل شده‌اند را ندارند. همچنین بروز بیماری COVID-19 به دلیل اینکه منجر به کاهش عرضه نیروی کار شده اثرات جدی بر محصولات کاربر و همچنین فراوری محصولات کشاورزی که نیازمند بهره‌گیری از نیروی کار زیادی هستند داشته و حتی در برخی از موارد منجر به توقف تولید محصول شده است. از سوی دیگر استفاده از نیروی کار فصلی که نقش قابل توجهی در تولید محصولات کشاورزی در برخی از کشورهای دارد به دلیل محدودیت‌های حمل و نقل کاهش یافته است و بخش کشاورزی را در این کشورها با کمبود نیروی کار مواجه کرده است (ILO, 2020).

در نهایت خرید و ذخیره‌سازی مواد غذایی توسط مصرف‌کنندگان و سیاست‌های مربوط به ممنوعیت تجارت اقلام غذایی که توسط برخی از کشورها اعمال شده می‌تواند باعث افزایش و بروز نوسانات قیمتی محصولات کشاورزی و ناپایداری بازارهای بین‌المللی شود. تجربیات بروز نوسانات قیمتی در سال ۲۰۰۸-۰۹ نشان داد که سیاست‌های محدودکننده تجارت بر کشورهایی با درآمد کمتر اثرات منفی بیشتری دارد. در این شرایط نظارت دقیق بر قیمت محصولات و انتشار شفاف اطلاعات به دولت‌ها در اتخاذ سیاست‌های مناسب در راستای مدیریت کارآمد زنجیره عرضه مواد غذایی علی‌الخصوص بازار مواد غذایی، جلوگیری از خرید و انبار نمودن مواد غذایی توسط مصرف‌کنندگان و اتخاذ تصمیمات منطقی برای تولید توسط تولیدکنندگان کمک خواهد نمود. در کنار اقدامات مذکور اطمینان از جریان آزاد کالاهای غذایی در بازار جهانی می‌تواند به بهبود دسترسی به مواد غذایی و جلوگیری از افزایش نوسانات قیمت کمک نماید.

با توجه به آثار مختلف بیماری Covid-19 بر فعالیتهای بخش کشاورزی، کشورهای مختلف راهکارهای متفاوتی را برای حمایت از بخش کشاورزی در مقابله با این اثرات اتخاذ نموده‌اند که در ادامه تعدادی از این راهکارها به صورت خلاصه ارائه می‌شود.

۱-۲- کانادا

در کانادا، میزان اعتبار اختصاص یافته به منظور پرداخت وام به کشاورزان به پنج میلیارد دلار کانادا افزایش، همچنین ۱۰۰ میلیون دلار کانادا به منظور تامین امنیت غذایی در سطح ملی و منطقه‌ای تخصیص یافته است. همچنین تحت برنامه حمایت اضطراری، کارگرانی که به واسطه بیماری توانایی فعالیت نداشته و امکان دریافت مرخصی با حقوق نیز برای آن‌ها وجود ندارند، می‌توانند برای دریافت معادل ۵۵ درصد از حقوقشان (معادل ۵۷۳ دلار کانادا در هفته) برای ۱۵ هفته اقدام نمایند.

۲-۲- چین

در کشور چین، بانک چین مبلغی معادل ۵۰۰ میلیارد یوان به منظور پرداخت وام با بهره کم میان شرکت‌های کوچک و متوسط در نظر گرفته است. نرخ بهره در نظر گرفته شده برای وام‌های بخش کشاورزی و روستایی ۲,۵ درصد کمتر در نظر گرفته شده است. به منظور بهبود امنیت غذایی، وزارت کشاورزی و امور روستایی این کشور دستورالعمل‌هایی را برای تغذیه دام، کشتار و فراوری گوشت و همچنین مدیریت محصولات کشاورزی در زمان کمبود نیروی کار بین تولیدکنندگان منتشر کرده است. همچنین سیاست پرداخت‌های حمایتی برای کارگران فصلی و مهاجرین در نظر گرفته

شده است. به عنوان مثال به نیروی کار روستایی در استان هوبی یارانه ۳۰۰ یوانی و به مهاجرین استان ووهان یارانه نقدی ۳۰۰۰ یوانی پرداخت شده است.

۲-۳- مصر

به منظور حمایت از فعالیتهای کشاورزی در مصر، مهلت استمهال مالیات زمین برای مدت دو سال تمدید شد. به علاوه وزارت همبستگی اجتماعی برنامه‌ای برای افزایش تعداد خانوارهای تحت پوشش و افزایش میزان مساعده پرداختی به خانوارها به میزان ۹۰۰ پوند را تدوین نموده و هدف‌گذاری اصلی این برنامه زنان و بزرگان روستایی است. از دیگر برنامه‌های حمایتی تدوین شده، پرداخت مبلغ ۵۰۰ پوند به تمامی کارگران بوده است.

۲-۴- السالوادور

اختصاص ۸۰ میلیون دلار آمریکا از طریق صندوق حمایت اضطراری به منظور حمایت از بخش کشاورزی و اطمینان از تامین امنیت غذایی می باشد. اختصاص ۳۰۰ دلار به ۱,۵ میلیون خانوار که در بخش غیر رسمی اقتصاد مشغول به فعالیت بوده و از بیمه‌های اجتماعی برخوردار نیستند.

۲-۵- فیجی

بسته حمایتی از بخش کشاورزی به منظور حمایت کوتاه‌مدت از تولید محصولات از طریق توزیع نهاده‌ها و بذرایجاد شده است. به منظور حمایت از کارگران فعال در بخش غیررسمی در مقابل شیوع بیماری COVID-19 به هر کارگر ۱۵۰ دلار پرداخت شده است

۲-۶- آلمان

افزایش اجازه کار از ۷۰ روز به ۱۱۵ روز و تمدید اجازه کار کارگران مهاجر تا پایان ماه اکتبر سال ۲۰۲۰ بدون نیاز به پرداخت تعهدات بیمه‌های اجتماعی است. این شرایط شامل کاهش حق بیمه دریافتی از کارگر و کارفرما می‌شود. تعدیل پرداخت حقوق در زمان بیماری به مقدار حقوق کارگران فعال به مدت شش هفته و پس از طی این مدت، پرداخت به فرد بیمار بر اساس قانون صورت خواهد گرفت.

۲-۷- ایتالیا

شرایط احراز دریافت بیمه بیکاری برای کارگران بخش کشاورزی تسهیل گردید و در کنار آن پرداخت ۶۰۰ یورو به تمامی کارگران از جمله کارگران بخش کشاورزی صورت گرفت. همچنین کارگرانی که حقوق سالیانه آن‌ها کمتر از ۴۰ هزار یورو در سال است و در شرایط همه‌گیری بیماری موظف به فعالیت هستند می‌توانند از مزایای کاهش ۱۰۰ یوربی مالیات بر حقوق برای یک دوره بهره ببرند.

۲-۸- نامیبیا

تسهیل شرایط اقتصادی در قالب یک بسته حمایتی شامل تخصیص ۲۰۰ میلیون دلار نامیبیا برای پرداخت وام کم بهره به کشاورزان و صنایع کوچک و متوسط که به دلیل بیماری درآمدشان به طور قابل ملاحظه‌ای کاهش یافته است. پرداخت ۷۵۰ دلار نامیبیا به تمامی کارگران رسمی و غیر رسمی در تمامی بخش‌ها که کار خود را از دست داده‌اند.

تخصیص بسته اعتباری ۲۷,۱ میلیارد پزویی در قالب برنامه یارانه حمایتی برای حمایت از گروه‌های حساس و بخش‌های اقتصادی مانند گردشگری و کشاورزی که از شیوع بیماری COVID-19 آسیب جدی دیده‌اند. پرداخت یارانه ۵ تا ۸ هزار پزویی به خانوارهای کارگری که در بخش‌های اقتصادی غیررسمی فعالیت می‌نمایند. همچنین اداره رفاه کارگران خارجی، کمک‌های مالی را برای کارگرانی که در خارج از این کشور مشغول به فعالیت هستند در نظر گرفته است.

۳- اثرات اقتصادی ویروس کرونا بر بخش کشاورزی کشور

برای بررسی دقیق اثرات اقتصادی، نیاز به داده و اطلاعات در دوران همه‌گیری ویرس کرونا در کشور است. با توجه به اینکه بسیاری از اطلاعات دوران کرونا، نیاز به زمان قابل توجه داشته تا ارائه گردند، بنابراین در این گزارش از اطلاعات موجود ارائه شده توسط مراکز آماری و همچنین از تکمیل پرسشنامه از فعالین بخش کشاورزی برای بررسی اثرات اقتصادی کرونا بر بخش کشاورزی استفاده شد.

۳-۱- شاخص قیمت مصرف‌کننده

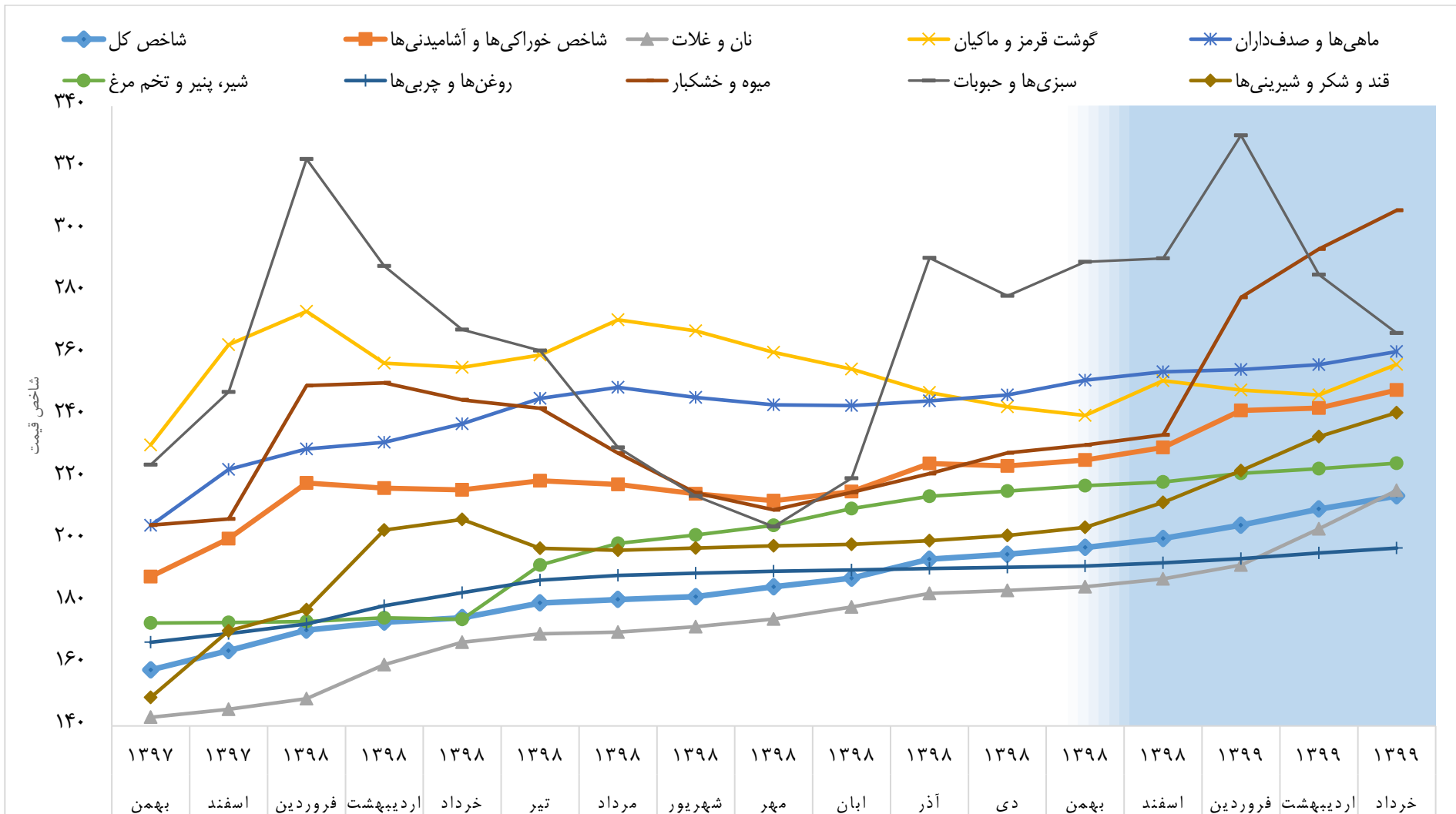
یکی از شاخص‌هایی که می‌توان اثرات اقتصادی کرونا بر بخش کشاورزی را نشان داد، اطلاعات شاخص قیمت مصرف‌کننده است. البته باید به این نکته توجه نمود که با توجه به شرایط اقتصادی کشور تنها بخش کوچکی از تغییرات شاخص قیمت ناشی از بروز بیماری COVID-19 بوده و بخش اعظم تغییرات مربوط به تغییرات در شرایط اقتصادی کشور است. شاخص قیمت مصرف‌کننده که نشان دهنده تغییرات قیمت کالاها و خدمات مصرفی کسب شده یا مصرف‌شده توسط خانوار است (تعاریف و مفاهیم استاندارد آماری، ۱۳۹۳).

مقایسه شاخص قیمت مصرف‌کننده چهار ماهه کرونایی (اسفند ماه ۱۳۹۸ لغایت خرداد ماه ۱۳۹۹)، با چهار ماهه مشابه سال قبل (در دوره اسفند ۱۳۹۷ لغایت خرداد ۱۳۹۸) که مساله همه‌گیری بیماری وجود نداشته نشان می‌دهد که شاخص کل قیمت مصرف‌کننده روند مشابه داشته و نرخ تورم مصرف‌کننده در دوره اسفند ۱۳۹۷ لغایت خرداد ۱۳۹۸، به طور متوسط، ماهانه ۲/۶ درصد رشد داشته است و در مدت مشابه کرونایی (اسفند ۱۳۹۸ لغایت خرداد ۱۳۹۹) متوسط ماهانه رشد نرخ تورم مصرف‌کننده ۲ درصد بوده است که نشان از کم بودن نرخ تورم در زمان همه‌گیری بیماری نسبت به مدت مشابه سال قبل دارد. کاهش بودن نرخ تورم دلیلی بر افزایش نبودن قیمت‌های مطلق اقلام مصرفی نیست بلکه نشان می‌دهد که قیمت اقلام مصرفی با شدت کمتری افزایش یافته‌اند. مقایسه شاخص قیمت خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها که عمدتاً مربوط به محصولات بخش کشاورزی هستند، نشان می‌دهد که نرخ تورم خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها در دوره کرونایی (اسفند ۱۳۹۸ لغایت خرداد ۱۳۹۹) نسبت به دوره مشابه سال قبل، کاهش داشته است بطوریکه مقدار متوسط تورم ماهانه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها در دوره مشابه سال قبل (اسفند ۱۳۹۷ لغایت خرداد ۱۳۹۸) ۲/۵ درصد بوده و در دوره شیوع بیماری به ۲/۴ درصد کاهش یافته است. این مقایسه نشان می‌دهد که این اتفاق یعنی کاهش رشد تورم می‌تواند ناشی از دو مسئله باشد: ۱- کاهش درآمد افراد که عملاً قدرت خرید کاهش پیدا نموده و در پی آن میزان تقاضای خانوار کاهش

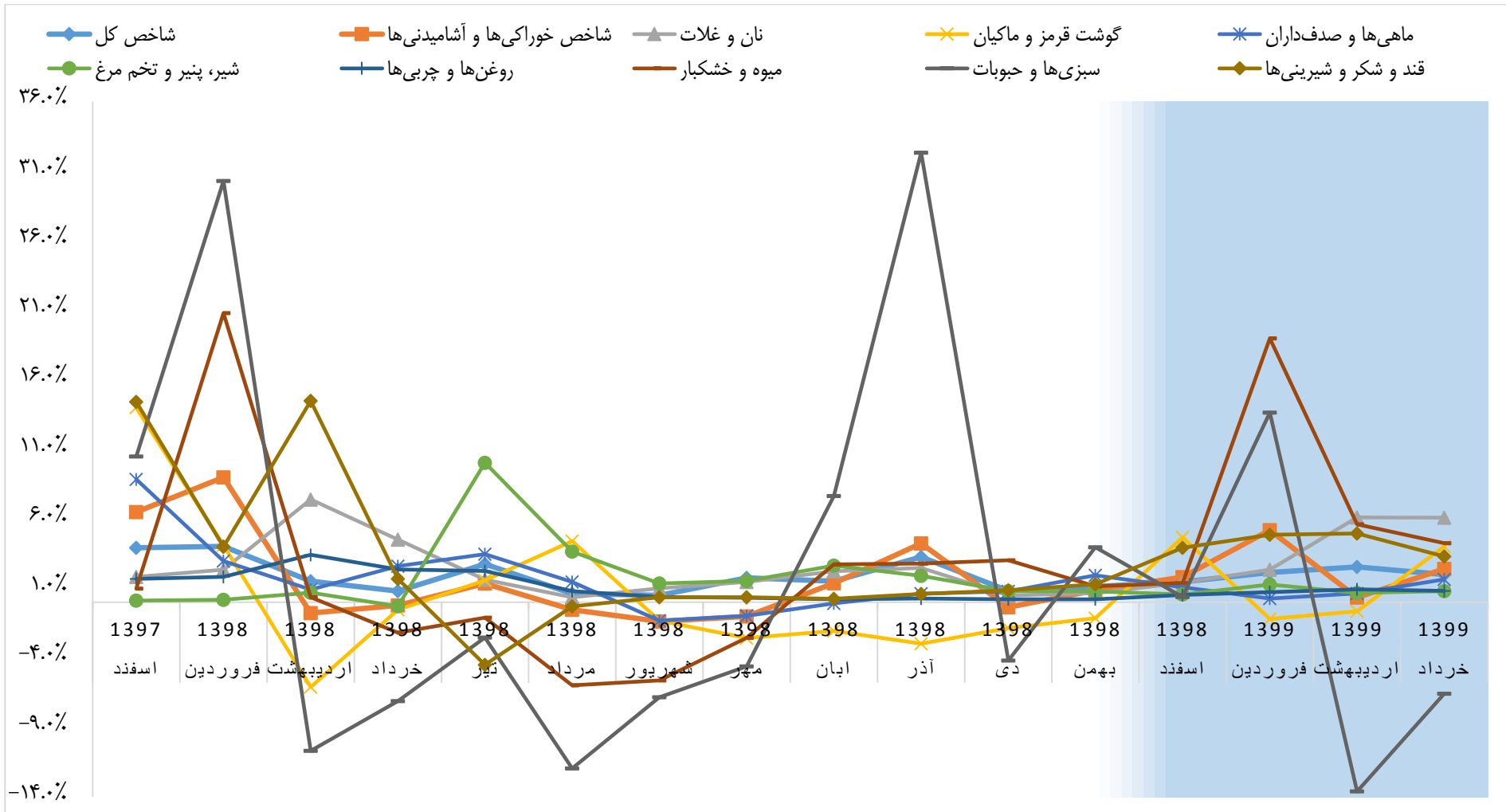

یافته است و ۲- تغییر الگوی غذایی مصرفی خانوار است که برای برخی محصولات با افزایش تقاضا و برای برخی محصولات دیگر با کاهش تقاضا همراه شده است.

با توجه به اینکه در حال حاضر دسترسی به اطلاعات مقدار مصرف مواد غذایی در خانوار وجود ندارد، با استفاده از شاخص قیمت مصرف‌کننده می‌توان در خصوص تغییرات تقاضا تحلیل‌هایی را ارائه داد؛ با این استدلال که با کاهش تقاضا، مازاد عرضه به وجود می‌آید و در نتیجه قیمت نیز کاهش خواهد یافت. با این فرض، نرخ رشد شاخص قیمت مصرف‌کننده گوشت قرمز و ماکیان، ماهی‌ها و صدف‌داران روغن‌ها و چربی‌ها، سبزی‌ها و حبوبات و قند و شکر و شیرینی‌ها کاهش یافته است که نشان از کاهش تقاضا برای این گروه‌های محصولی است. از طرفی شاخص قیمت گروه محصولی شیر، پنیر و تخم مرغ و میوه و خشکبار افزایش یافته است که نشان از افزایش تقاضا در این گروه‌های محصولی دارد. نرخ تورم گروه نان و غلات نیز تغییری نسبت به مدت مشابه سال قبل نداشته است. شکل ۱ و شکل ۲ شاخص قیمت و نرخ تورم قیمت مصرف‌کننده را نشان می‌دهد.

شکل ۱- شاخص قیمت مصرف‌کننده گروه‌های کالایی (منبع: گزارش‌های شاخص قیمت مصرف‌کننده مرکز آمار ایران)

شکل ۲- نرخ تورم مصرف کننده گروه های کالایی (منبع: محاسبات گزارش)

بیشترین کاهش نرخ تورم در گروه محصولی سبزیجات و حبوبات رخ داده است بطوریکه نرخ متوسط تورم ماهانه در دوره اسفند ۱۳۹۷ لغایت خرداد ۱۳۹۸ حدود ۴/۵ درصد بوده که به ۲/۷- درصد در دوره شیوع بیماری کاهش یافته است. گروه محصولی قند و شکر و شیرینی نیز با کاهش ۴/۲ درصدی نرخ تورم مواجه بوده و از ۸/۵ درصد دوره مشابه سال قبل به ۴/۲ درصد دوره کرونایی رسیده است. گروه ماهی‌ها و صدف داران نیز با کاهش ۲/۹ درصدی در نرخ تورم ماهانه مواجه بوده و از ۳/۸ درصد سال قبل به ۰/۹ درصد دوره کرونایی رسیده است. باید به این نکته نیز توجه نمود که انتظار بر این بود که در اردیبهشت ماه سال ۱۳۹۹، به علت ماه مبارک رمضان تغییر شاخص برای برخی محصولات اتفاق بیافتد که اثرات ناشی از همه‌گیری بیماری تغییرات دوره‌ای مربوط به ماه مبارک رمضان را خنثی نموده است.

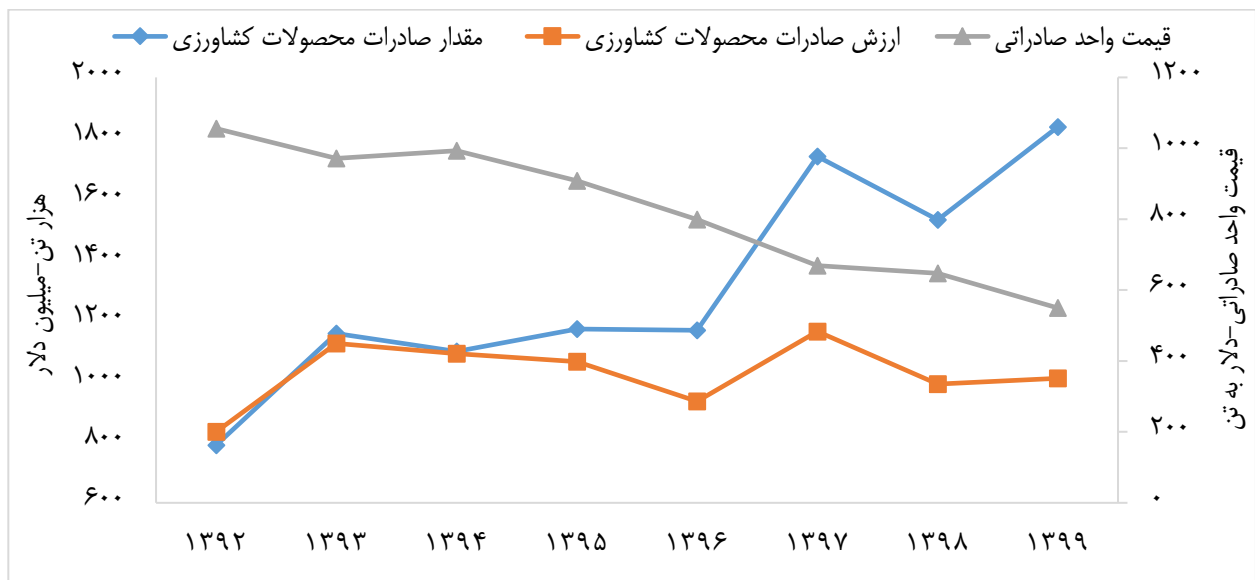
در مجموع تمامی شاخص‌های گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها چنین می‌توان برداشت نمود که با توجه به شرایط ویژه دوران کرونایی، هم دولت اقدام به تامین و تهیه مواد غذایی مصرفی خانوارها نموده است و هم خانوارها به علت کاهش درآمد، تغییراتی در الگوهای غذایی داشته‌اند. از طرفی به این نکته نیز باید توجه نمود که در این دوران، تقاضا برای مواد غذایی از جمله در فست فودها، رستوران‌ها دانشگاه‌ها، هتل‌ها، مقاصد گردشگری، تالارها و امثالهم بعلت تعطیلی اکثر این اماکن کاهش چشم‌گیری داشته است.

۳-۲- الگوی تجارت محصولات کشاورزی در دوران کرونا

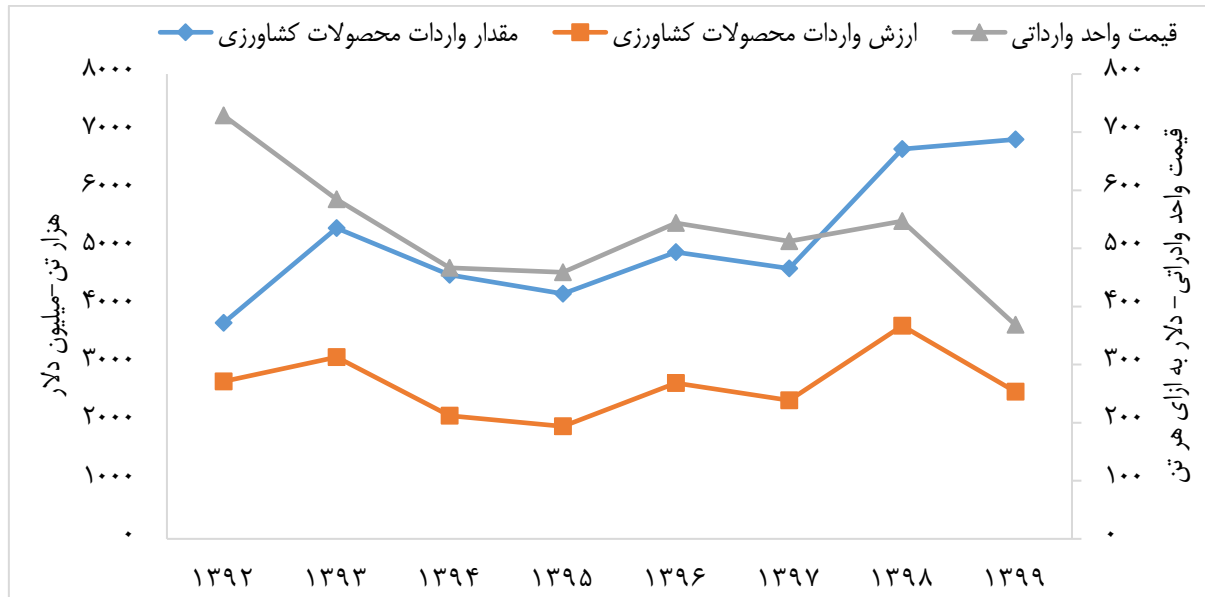
یکی از مواردی که در گزارش‌های بین‌المللی به آن توجه شده است، آسیب دیدن تجارت محصولات کشاورزی در دوران همه‌گیری ویروس Covid-19 بوده است. بدین منظور به بررسی اطلاعات صادرات و واردات در دوران کرونا پرداخته می‌شود تا تصویر بهتری از اثرگذاری ویروس بر تجارت محصولات کشاورزی بدست آید. با توجه به دسترسی به اطلاعات تجارت محصولات کشاورزی سه ماهه نخست سال ۱۳۹۹، برای تحلیل اثرات کرونا اطلاعات تجارت محصولات کشاورزی در سه ماهه نخست سال ۱۳۹۹ با سه ماهه نخست سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ مقایسه شد.

طبق اطلاعات موجود، با وجود مشکلات تجارت و مسدود بودن برخی مبادی تجارت کشور، مقدار صادرات محصولات کشاورزی، با افزایش مواجه بوده است. بر اساس اظهارات معاون فنی گمرک جمهوری اسلامی ایران دلیل اصلی رشد محدود ارزش صادرات کالاهای کشاورزی، اختصاص مسیر سبز به اظهارنامه‌های صادراتی اقلام کشاورزی، ارزیابی در محل محصولات صادراتی، انجام رویه صادرات کالاهای کشاورزی به صورت شبانه‌روزی و پذیرش حمل یکسره کالاهای کشاورزی بوده است. همچنین در ابتدای شیوع بیماری گمرک جمهوری اسلامی راینی‌های لازم را برای صادرات محصولات فسادپذیر کشاورزی با رعایت پروتکل‌های بهداشتی را با طرف‌های تجاری صورت داده است (خبرگزاری صدا و سیما). اما باید به این مساله توجه نمود که افزایش مقدار صادرات با افزایش ارزش صادرات همراه نشده است به عبارتی، قیمت واحد صادراتی با کاهش همراه بوده بطوریکه قیمت صادراتی محصولات کشاورزی در سال ۱۳۹۸ حدود ۶۴۷,۱ دلار به ازای هر تن بوده که این مقدار برای سال ۱۳۹۹ تا ۵۴۹,۶ دلار به ازای هر تن کاهش یافته است که نشان از افت ۱۵ درصدی قیمت صادراتی محصولات کشاورزی دارد که دلیل اصلی آن نیز، کاهش جهانی تقاضای محصولات کشاورزی و در پی آن افت قیمت

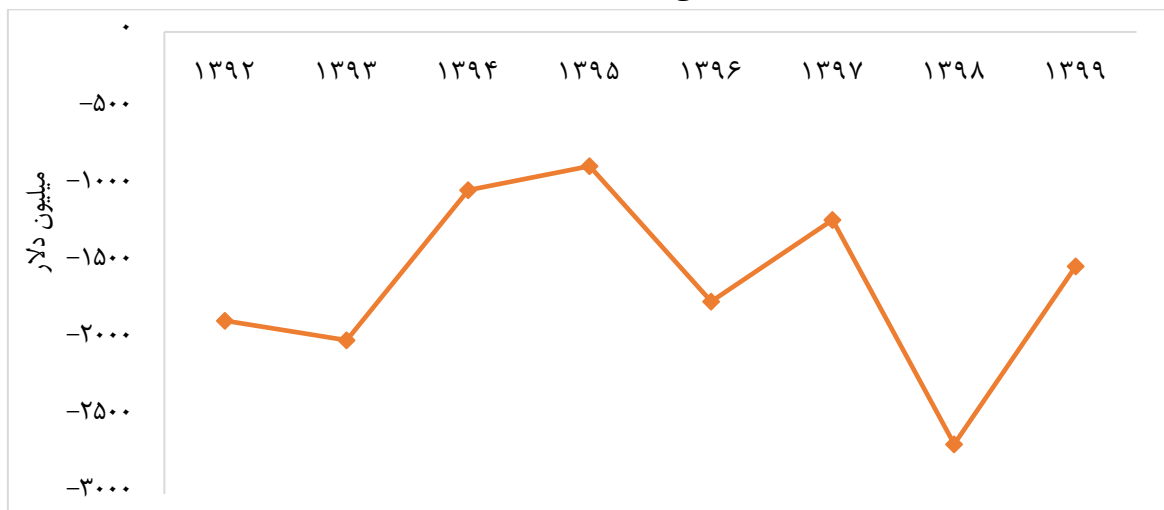
محصولات بوده است. کاهش ارزآوری بخش کشاورزی حتی بر بازار ارز داخلی نیز اثر گذاشته است. از منظر واردات نیز، مقدار واردات نسبت به سال‌های قبل افزایشی بوده ولی ارزش واردات نسبت به سال قبل کاهش داشته است که این مسئله ناشی از افت قیمت محصولات وارداتی ناشی از افت تقاضای جهانی محصولات کشاورزی است. قیمت واحد محصولات وارداتی افت قابل توجهی داشته است بطوریکه از ۵۴۷ دلار به تن سال ۱۳۹۸ به ۳۶۸ دلار به تن در سال ۱۳۹۹ کاهش یافته است که نشان از افت ۳۳ درصدی این شاخص دارد. بنابراین، بیماری Covid-19 در نگاه کلی از لحاظ مقادیر، در سه ماهه اول سال ۱۳۹۹، اثرات قابل توجهی نداشته و بیشترین اثر خود را در قیمت محصولات صادراتی و وارداتی گذاشته است. با توجه به اینکه، تراز تجاری محصولات کشاورزی کشور منفی است این کاهش قیمت محصولات صادراتی به ضرر ایران خواهد بود و فشار بر ارزش پول ملی در مقابل واردات بیشتر محصولات کشاورزی وارد خواهد شد. شکل ۳، شکل ۴ و شکل ۵ به ترتیب آمار صادرات، واردات و تراز تجاری سه ماهه نخست محصولات کشاورزی را در طی سال‌های ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۹ نمایش می‌دهد.

شکل ۳- آمار صادرات سه ماهه نخست محصولات کشاورزی در طی سال‌های ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۹ (منبع: گمرک ایران، محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب)

شکل ۴- آمار واردات سه ماهه نخست محصولات کشاورزی در طی سال‌های ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۹ (منبع: گمرک ایران، محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب)

شکل ۵- تراز تجاری سه ماهه نخست محصولات کشاورزی در طی سال‌های ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۹ (منبع: گمرک ایران، محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب)

بررسی محصولی مقدار واردات محصولات کشاورزی نشان می‌دهد که در سه ماهه اول سال ۱۳۹۹، حدود ۱/۹۴ میلیون تن گندم وارد شده است که سهم ۲۸ درصدی از کل واردات محصولات کشاورزی در سه ماهه ابتدایی سال ۱۳۹۹ را به خود اختصاص داده است. همچنین واردات انواع میوه و ذرت دامی نسبت به سه ماهه ابتدایی سال ۱۳۹۸ به ترتیب ۳۲ و ۵ درصد افزایش داشته است. همچنین واردات کالاهای اساسی مثل کره ۹۱ درصد، پنبه ۷۷ درصد، گوشت قرمز ۷۰ درصد، برنج ۶۴ درصد، روغن نباتی ۵۱ درصد، کنجاله ۵۱ درصد، چای ۴۰ درصد، جو ۲۹ درصد، قند و شکر ۲۵ درصد، حبوبات ۱۲ درصد و گوشت سفید ۱۲ درصد با کاهش واردات مواجه بوده است که اثرات این کمبود در واردات در قیمت بازار داخلی محصولات نمایان شده است.

۴- اثرات اقتصادی ویروس کرونا بر کسب و کار کشاورزی

همانطور که در بخش‌های قبل نیز بیان شد، اثرات ویروس کرونا بر بخش کشاورزی تا حدودی در کسب و کارهای کشاورزی مشابه است اما برخی کسب و کارهای کشاورزی اثرات ویژه‌ای از ویروس کرونا پذیرفته‌اند. تغییر الگوی مصرف خانوار به سوی برخی محصولات خاص و کاهش مصرف برخی محصولات، کاهش و تغییر تقاضا از طرف مصرف‌کنندگان باعث تغییرات محسوس در طرف عرضه و قیمت آن شده است. در طرف عرضه نیز بیماری پرسنل واحدهای تولیدی، عدم توان بازپرداخت تعهدات مالی توسط بنگاه‌ها، کاهش تولید و افزایش تورم ناشی از کاهش تولید، افزایش هزینه‌های تولید، کاهش درآمد کشاورزان به دلیل قرنطینه و عدم امکان رسیدگی به محصولات زراعی و افزایش بیکاری، عدم هماهنگی بخش کشاورزی با این تغییرات و افزایش شدید قیمت نهاده‌های کشاورزی از جمله عواملی هستند که بر عرضه محصولات اثرات جدی گذاشته‌اند.

۴-۱- چالش‌های فعلی و آتی کسب و کارهای کشاورزی در اثر همه‌گیری بیماری Covid-19

همه‌گیری بیماری Covid-19 چالش‌های متعددی را برای کسب و کارهای بخش کشاورزی ایجاد نموده است که مهمترین این چالش‌ها کاهش تقاضا برای محصولات تولیدی در کوتاه مدت و همچنین مساله حمل و نقل بوده است. علاوه بر این دو چالش اصلی مساله تامین نهاده‌های واسطه مانند قطعات یدکی ماشین‌آلات کشاورزی و دستگاه‌های فعال در خطوط تولید و همچنین تامین نهاده‌های با کیفیت وارداتی مانند کود، بذر و سموم و آفت‌کش‌ها و عدم امکان تامین مالی بنگاه‌ها از دیگر چالش‌های مرتبط با شیوع این بیماری است. در ادامه مهمترین چالش‌های هر یک از کسب و کارهای کشاورزی به تفکیک رارائه شده است.

۴-۱-۱- شیلات

- کاهش تقاضا
- افت فروش
- افت قیمت‌ها
- کاهش تولید و اشتغال
- اتلاف محصول تولید شده و افزایش ضایعات
- عدم امکان واردات لارو میگو و تخم ماهی چشم‌زده
- بالا رفتن سهم هزینه‌های سربار
- عدم برداشت محصول مزارع
- بر هم خوردن تبادلات مالی و عدم پرداخت بدهی در سررسیدها
- افزایش هزینه‌های حمل و نقل
- عدم تامین به موقع نهاده‌های تولید
- افزایش قیمت محصول تولید شده در بلندمدت

۴-۱-۲- باغبانی

- عدم دسترسی به نهاده‌های با کیفیت خارجی شامل سم و کود و ...
- کاهش قیمت ادوات کشاورزی برای استفاده در باغات سیب

- تعطیلی پروژه‌های احداث سردخانه به واسطه افزایش قیمت ارز

۴-۱-۳-خرما

- تعطیلی کارخانه‌های خرما
- امکان افزایش همه‌گیری در تابستان به دلیل افزایش فعالیت در باغات خرما
- کاهش ۳۰ درصدی قیمت خرما نسبت به مدت مشابه سال گذشته
- بسته بودن مرز و عدم امکان صادرات محصول
- از دست رفتن فرصت صادرات خرما در ماه رمضان
- افزایش احتمال بیکاری کارگران و کارشناسان واحدهای صنعتی در معرض خطر

۴-۱-۴-دام و طیور

- کاهش ۷ تا ۱۰ درصدی میزان مصرف محصولات دامی
- کاهش ۲ تا ۵ درصدی تولید محصولات دامی
- بهم خوردن تعادل صادرات و واردات محصول و ایجاد اختلال در قیمت محصولات دامی
- بروز مشکل در تامین خوراک دام
- خسارت عدم خرید تضمینی مرغ به دلیل افزایش وزن هر قطعه به مقادیری بیش از استاندارد تعیین شده
- بروز تلفات به علت عدم امکان حمل و نقل کندوهای زنبور عسل
- کند شدن فرایند تولید به دلیل رعایت استانداردهای بهداشتی بیشتر
- با در نظر گرفتن مسائل موجود و با توجه به سطوح مختلف وابستگی بخش‌های تولیدی در صنعت داو و طیور به ترتیب واحدهای پرورش مرغ گوشتی و تخم‌گذار و واحدهای پرورش دام شیری بیشترین آسیب را از شیوع بیماری دیده‌اند و در مقابل پرورش سنتی دام کمترین آسیب را متحمل شده است.

۴-۱-۵-گلخانه‌ها

- کاهش تولید در گلخانه‌ها به واسطه کاهش تقاضا و ضایع شدن محصولات تولیدی
- عدم تامین نهاده‌های مورد نیاز و کاهش نیروی انسانی در گلخانه‌های استان فارس
- افزایش هزینه نگهداری و پرورش محصول به دلیل طولانی شدن دوره رشد

۴-۱-۶-لبنیات

- عدم تامین مواد اولیه
- ممنوعیت حمل و نقل
- کاهش تقاضا برای تولیدات مازاد

- کاهش تقاضا برای محصولات لبنی

۴-۱-۷- بیمه محصولات کشاورزی

- توقف یا کاهش صدور بیمه‌نامه
- کاهش دقت در ارزیابی خسارت
- کاهش توان مالی تولیدکنندگان و عدم تمایل به پرداخت حق بیمه

۴-۱-۸- تجارت و حمل و نقل

- اختلال در واردات محصولات کشاورزی
- مشکلات مربوط به ممنوعیت تردد
- بسته بودن مرزها
- از دست رفتن بازارهای صادراتی
- فساد محصولات کشاورزی در انبارها و سردخانه‌ها به دلیل کاهش تقاضا
- تعطیلی پایانه‌های حمل و نقل
- محدودیت در دسترسی به نهاده‌های وارداتی تولید برای کشت پاییزه

۴-۲- خسارت برآوردی ناشی از بیماری بر بخش کشاورزی

میزان خسارت وارده به بخش غذا و کشاورزی بر اساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس معادل کاهش ۷/۸ تا ۱۰ درصدی ارزش در این بخش است که از نظر ریالی تا پایان اردیبهشت ماه زیان وارد شده به ۷۳۰۰ میلیارد تومان خواهد رسید. اما کسب و کارهای کشاورزی نیز برآوردهایی را ارائه نموده‌اند.

- شیلات: کاهش ۲۰ تا ۳۰ درصدی فروش میگو
- شرکت کاسپین بذر: کاهش ۲۵ درصدی مبلغ قرار داد ناشی از بروز کرونا و ویروس
- تره‌بار: خسارت تره بار به دلیل عدم صادرات محصول و کاهش قدرت خرید مردم
- صنایع تبدیلی: ۱۳۶۴۰۷۶ میلیون ریال در استان فارس؛
- طیور و زنبور عسل: ۱۲۲۹۱۵۵ میلیون ریال در استان فارس؛
- خسارت واحدهای پرورش دام: ۲۹۴۹۱۹ میلیون ریال در استان فارس؛
- خسارت گلخانه‌ها: ۵۸۳۴۰ میلیون ریال در استان فارس
- باغ، میوه‌جات و صیفی: ۱۷ هزار میلیارد ریال

۳-۴- راهکارهای پیشنهادی برای جبران اثرات بیماری بر کسب و کار

۳-۴-۱- فعالیت‌ها و اقدامات لازم برای جبران خسارت

- مدیریت یکپارچه کشت
- افزایش ضریب مکانیزاسیون در مراحل مختلف تولید،
- بازاریابی الکترونیک،
- ایجاد سردخانه و مراکز نگهداری مناسب،
- گسترش صنایع تبدیلی و تکمیلی در حوزه تشکل‌ها،
- تمدید تسهیلات اعطایی به اتحادیه‌ها،
- ایجاد مراکز بهداشتی و درمانی در حوزه تشکل‌ها،
- تخصیص اعتبار ویژه به تشکل‌ها برای حفظ اشتغال
- افزایش یکساله دوره تنفس تسهیلات اعطایی
- معافیت از پرداخت سود جرائم تسهیلات
- دریافت هزینه آب، برق و گاز با تاخیر یکساله
- خرید تضمینی محصولات کشاورزی توسط سازمان تعاون روستایی
- ایجاد مکانیزم هوشمند خرید تضمینی،
- بازگشایی مرزها،
- کمک مالی بلاعوض،
- وام کم بهره،
- تخفیف در هزینه‌های مالیاتی و بیمه تامین اجتماعی
- گسترش چتر حمایتی بیمه محصولات کشاورزی
- کاهش نرخ مالیات کسب و کارهای مرتبط با کشاورزی
- تسهیل فرایند پرداخت تسهیلات جدید
- خرید تضمینی مازاد محصولات توسط شرکت پشتیبانی امور دام
- توزیع به موقع خوراک دام،
- رصد مستمر شرایط دامپروری توسط دولت و بخش خصوصی
- افزایش انعطاف‌پذیری در ضوابط بیمه به منظور زیر پوشش بردن محصولات بیمه نشده،
- افزایش توان مالی تولیدکنندگان با حمایت دولت منجر به افزایش تمایل به بیمه محصولات خواهد شد،
- استمهال اقساط وام‌های تولیدکنندگانی که به صورت مشروط بیمه شده‌اند.

۴-۳-۲- اقدامات لازم جهت کاهش خسارت‌های آتی بیماری بر کسب و کار

- لزوم تولید محصول با توجه به فاکتورهای اقتصادی
- حضور نماینده بخش کشاورزی در ستاد مقابله با بیماری کرونا
- عدم پرداخت تسهیلات نقدی به واحدهای تولیدی و توزیع حمایت‌های در نظر گرفته شده در قالب یارانه در حوزه‌های مالیاتی، تامین اجتماعی و تامین نهاده‌های تولید
- ارائه تسهیلات بانکی کم بهره، امهال تسهیلات فعلی معوق، بخشودگی مالیاتی و تامین اجتماعی در کوتاه‌مدت
- رعایت فاصله‌گذاری، پیش‌بینی برای تامین خوراک دام، پیش‌بینی برای کاهش مصرف اقشار مختلف جامعه در موج‌های بعدی بیماری
- افزایش استفاده از سیستم‌های الکترونیک در ساختار بیمه بخش کشاورزی
- استفاده از فناوری ارزشیابی از راه دور به منظور ارزیابی خسارت وارد شده
- افزایش انعطاف‌پذیری در ضوابط برای بیمه نمودن تولیدکنندگان کشاورزی
- ارتقا سامانه الکترونیک صندوق بیمه برای دسترسی مستقیم به بیمه‌گذاران
- افزایش توان پیش‌بینی شیوع بیماری به منظور تعیین زمان آغاز صدور بیمه نامه
- پیش‌بینی در مراکز تحقیقاتی و دیپلماسی در کنار اعطای تسهیلات به منظور تصاحب مجدد بازارهای صادراتی
- اطلاع‌رسانی وضعیت و تصویرسازی بازارهای داخلی و خارجی تولیدکنندگان جهت برنامه‌ریزی و هدفمند کردن تولید داخل
- کاهش فرایند دریافت مجوز و غیرحضور کردن آن
- طولانی‌تر نمودن دوره تولید ماهیان سردآبی و فروش هر قطعه با وزن بیشتر
- تامین مواد اولیه و مجوز واردات خطوط تولید شرکت‌های فعال در زمینه کشاورزی
- تفویض اختیارات لازم به ستاد تنظیم بازار برای خریدهای تضمینی
- تفویض اختیارات لازم به شرکت پشتیبانی امور دام برای کمک به تولیدکنندگان برای خریدها و نیز ارائه خدمات حمایتی (خوراک و سایر نهاده‌ها مثل دارو و واکسن)
- توسعه سامانه‌های الکترونیک برای مبادله نهاده‌ها
- آگاه‌سازی جامعه در خصوص نوع و مقدار مصرف محصولات کشاورزی در الگوی غذایی
- تهیه بسته‌های حمایتی غذایی برای اقشار کم درآمد به جهت تعادل در وضعیت امنیت غذایی

۵- منابع

مرکز آمار ایران، ۱۳۹۳. تعاریف و مفاهیم استاندارد آماری، نشریات مرکز آمار ایران.

گمرک جمهوری اسلامی ایران.

خبرگزاری صدا و سیما، صادرات کالاهای کشاورزی ۳۰ درصد رشد داشته است. (تاریخ انتشار، ۱۳۹۹/۵/۱)

FAO (2020). COVID-19: Channels of transmission to food and agriculture. Food and Agriculture Organization of the United Nations Rome, 2020.

ILO (2020). COVID-19 and the impact on agriculture and food security. ILO in brief. 17 April 2020.